

A large, faint, light blue line-art illustration of a person's head in profile, facing left. The person has curly hair and is wearing a cap or headpiece. The illustration is set against a dark blue circular background that is part of a larger graphic design on the cover.

Utbildning för sysselsättning

Andra rapporten om
yrkesutbildningspolitiken
i Europ

SV

Sammanfattning

Utbildning för sysselsättning

Andra rapporten om yrkesutbildningspolitiken i Europa

Sammanfattning

Steve Bainbridge
Julie Murray
Tim Harrison
Terry Ward

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu.int>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg:

Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

ISBN 92-896-0232-5

© Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning, 2002

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Designed by Colibri Ltd. – Greece

Printed in Belgium

Det **Europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning** (Cedefop) är Europeiska unionens referenscentrum för yrkesutbildning. Vi tillhandahåller information om och analyser av yrkesutbildningssystem, -politik, -forskning och -praxis. Cedefop upprättades år 1975 genom rådets förordning (EEG) nr 337/75.

Europe 123
GR-57001 Thessaloniki (Pylea)

Postadress:
PO Box 22427
GR-55102 Thessaloniki

Tfn (30) 23 10 49 01 11
Fax (30) 23 10 49 00 20
E-post: info@cedefop.eu.int
Hemsida: www.cedefop.eu.int
Interaktiv webbplats: www.trainingvillage.gr

Steve Bainbridge, Julie Murray (*Cedefop*)
Tim Harrison, Terry Ward (*Alphametrics*)

Utgiven av: Cedefop
Steve Bainbridge, Julie Murray
Projektledare

Ansvarig utgivare:
Johan van Rens, *direktör*
Stavros Stavrou, *vice direktör*

Innehåll

1. Sammanfattning	3
1.1. Inledning	3
1.2. Europeisk ram för yrkesutbildningspolitiken	4
1.3. Utbildning för sysselsättning: arbetsmarknadsanalys	7
1.3.1. Deltagande i allmän och yrkesinriktad utbildning	7
1.3.2. Lika möjligheter och social integrering	11
1.3.2.1. Att minska antalet unga människor med otillräckliga utbildningskvalifikationer	11
1.3.2.2. Lika möjligheter	12
1.3.2.3. Att minska förtidspensioneringen bland äldre arbetstagare	12
1.3.2.4. Att integrera missgynnade grupper i arbetskraften	13
1.4. Att minska färdighetsluckorna	13
1.4.1. Ökande utbildningsnivåer	13
1.4.2. Prospektiva arbetskrav år 2010	14
1.5. Att förbättra yrkesutbildningen i medlemsstaterna	16
1.6. Slutsatser	18
Referenser	22

1. Sammanfattning

1.1. Inledning

År 2010 kommer européerna att leva i världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning.

Detta är det strategiska mål som sattes för Europeiska unionen av medlemsstaternas stats- och regeringschefer vid Europeiska rådets möte i Lissabon i mars 2000. Europeiska rådet enades om en plan för att uppnå detta strategiska mål. Denna sätter upp mål, mobiliserar och fokuserar medel och har en tydlig tidtabell. Utbildning för sysselsättning genom en mer högkvalitativ utbildningen är huvudtemat i planen. Det finns ett tydligt samband mellan utbildningsnivåer och utsikter att få arbete, och en ram för den europeiska yrkesutbildningspolitiken har upprättats för att förbättra systemen, underlätta tillgången till utbildning och höja färdighetsnivåerna.

Att uppnå detta mål innebär en verklig möjlighet för Europa, men kräver att högre prioritet ges åt de pågående utbildningsreformerna i medlemsstaterna.

Detta är det centrala budskapet i denna rapport som ser på yrkesinriktad utbildning och dess kopplingar till allmän utbildning och livslångt lärande. Den har som målsättning att stimulera debatten om yrkesutbildningspolitikens utveckling och reformering i Europa.

Ett viktigt kännetecken i politikramen är den öppna samordningsmetoden. Med detta menas ett rapporteringsförfarande med indikatorer för övervakning av framsteg, utbyte av information och erfarenheter och en inbördes utvärdering av medlemsstaternas åtgärder. Den inför ett tävlingsmoment bland medlemsstaterna över deras utbildningspolitik och utbildningspraxis genom att sporra dem att handla inom områden där de halkat efter sina motparter.

Den europeiska politikramens frågor är inte nya; liknande frågor togs upp 1993 i Europeiska kommissionens vitbok *Growth, competitiveness and employment* ("Tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning"). Framsteg har gjorts, men enligt analysen av EU:s arbetsmarknad bör reformerna påskyndas om det strategiska målet skall nås, inte minst eftersom:

- nästan 40 % av EU:s befolkning år 2001 i åldrarna 25 till 64 hade inga kvalifikationer utöver obligatorisk skolgång. Detta motsvarar över 75 miljoner människor – betydligt fler än befolkningen i Frankrike, Italien eller Förenade kungariket;

- omkring 45 % av de unga i EU mellan 19 och 22 år var inte i utbildning år 2001;
- omkring 34 % av kvinnorna i åldrarna 25 till 54 hade år 2001 inga kvalifikationer utöver obligatorisk skolgång. Detta påverkar deras utsikter att få arbete, då 83 % av kvinnorna med högre utbildning i åldrarna 25 till 54 var i sysselsättning år 2001, jämfört med endast 49 % av dem med bara grundläggande skolgång;
- inom EU står kvinnorna i genomsnitt för mindre än 20 % av dem som antagits till datorkurser på universitetsnivå. Liknande siffror gäller teknik. På liknande sätt står männen för mindre än en fjärdedel av dem som antagits till hälso- och samhällsvetenskapliga ämnen;
- inom EU arbetar i genomsnitt mindre än hälften av dem som är i åldern 55 och över;
- de flesta nya arbetstillfällen som skapas mellan idag och 2010 kommer att vara inom avancerade tjänster, ledande befattningar och tekniska yrken, men det kommer fortfarande att finnas ett stort behov av människor med lägre färdighetsnivåer inom tjänster och tillverkning. Om de nuvarande trenderna fortsätter kommer den framtida arbetskraftsbristen att bli lika akut på den nedre änden av skalan som på den övre.

Trots de stora utmaningar som väntar kommer politikramen, när den väl omsatts i praktiken, och den "öppna samordningsmetoden", som är avsedd att övervaka dess omsättning, att ge klara impulser och visa på en stark beslutsamhet att genomföra de nödvändiga förändringarna.

1.2. Europeisk ram för yrkesutbildningspolitiken

Europeiska rådet i Lissabon fastlade prioriterade områden och referenskriterier för att uppnå dess strategiska mål. Genom Europeiska rådets möten i Stockholm i mars 2001, Barcelona i mars 2002 och ändringar i de europeiska sysselsättningsstrategiska riktlinjerna utvecklades därefter en tydlig politisk dagordning. Denna dagordning är inte enbart inriktad på utbildning. Dess viktigaste kännetecken är att den för samman andra politiska dagordningar såsom sysselsättnings- och socialpolitik, informations- och kommunikationsteknologisk infrastruktur och forskning för att tjäna ett enda strategiskt mål. Trots det är utbildning dess huvudtema, och flera avgörande referenskriterier avtalades (se Tabell 1) för att anpassa utbildningssystemen efter kunskapssamhällets behov och höja sysselsättningsgraden och sysselsättningskvaliteten.

Tabell 1: **Mot år 2010: några avgörande referenskriterier**

<ul style="list-style-type: none"> • höja den genomsnittliga sysselsättningsgraden i EU från 61 % till så nära 70 % som möjligt till 2010 (67 % till 2005);
<ul style="list-style-type: none"> • öka antalet kvinnor i arbete från ett genomsnitt på 51 % till över 60 % till 2010;
<ul style="list-style-type: none"> • höja den genomsnittliga sysselsättningsgraden i EU bland män och kvinnor i åldrarna 55 till 64 till 50 %;
<ul style="list-style-type: none"> • till 2010, ett EU-genomsnitt på högst 10 % avseende andelen personer som slutar skolan i förtid;
<ul style="list-style-type: none"> • till 2010, minska snedfördelningen mellan könen bland utexaminerade i matematik, naturvetenskap och teknik och öka det sammanlagda antalet utexaminerade med minst 15 %;
<ul style="list-style-type: none"> • till 2010 skall det genomsnittliga deltagandet i livslångt lärande inom EU uppgå till minst 12,5 % av den vuxna arbetsföra befolkningen (åldersgruppen 25 till 64);
<ul style="list-style-type: none"> • till 2010 skall minst 85 % av 22-åringarna ha slutfört gymnasial utbildning;
<ul style="list-style-type: none"> • väsentligt öka den årliga investeringen per capita i mänskliga resurser;
<ul style="list-style-type: none"> • enas om utbildningssystemens konkreta framtidsmål;
<ul style="list-style-type: none"> • utveckla en europeisk ram för att definiera de nya grundfärdigheter som kommer att finnas genom livslångt lärande;
<ul style="list-style-type: none"> • definiera medel för utveckling av rörlighet för studenter, lärare och utbildnings- och forskningspersonal;
<ul style="list-style-type: none"> • förbättra anställbarheten och minska färdighetsluckorna;
<ul style="list-style-type: none"> • öka sysselsättningen inom tjänstesektorn.

Hur systemen behöver anpassas skisserades i en rad initiativ efter mötet i Lissabon, som så småningom blev ramen för den europeiska yrkesutbildningspolitiken. De stora frågorna i denna politikram kan sammanfattas som utveckling av livslångt lärande (bl.a. tillgång till utbildning), de konkreta framtidsmålen för utbildningssystemen, främjande av rörlighet, utveckling av elektronisk inläring och utbyggnad av samarbetet.

Utvecklingen av det livslånga lärandet skall förbättra yrkesutbildningssystemens sätt att fungera och – genom dess kopplingar till den europeiska sysselsättningsstrategin – hur detta kan bidra till att öka sysselsättningsgraden. Inom olika initiativ avseende rörlighet undersöks hur denna kan användas som ett inlärningsverktyg och hur färdighetsluckor kan avhjälpas genom större geografisk och yrkesmässig rörlighet. De konkreta målen och elektronisk inläring är inriktade på att förbättra utbildningssystemen och utbildningens innehåll. Samarbetet mellan medlemsstaterna inom yrkesinriktad utbildning har stärkts genom ”Brygge-Köpenhamnsprocesserna”, som stärker den öppna samordningsmetoden. Europeiska kommissionen funderar också över hur nästa generations europeiska utbildnings- och ungdomsprogram, som är avsedda att börja år 2007, kan bidra till politikramens omsättning i praktiken.

Arbetsmarknadens parter kompletterar ramen för den europeiska yrkesutbildningspolitiken på många sätt. På europeisk nivå har de enats om en handlingsram för det livslånga utvecklandet av kompetenser och kvalifikationer, som omfattar fyra nyckelområden för prioriterad åtgärd. Denna handlingsram vänder sig främst till arbetsmarknadens parter själva på olika nivåer – d.v.s. på europeisk, sektoriell, nationell nivå och företagsnivå. Handlingsramens praktiska omsättning och uppföljning är skild från Europeiska rådets politikram, vilket visar på en mer autonom social dialog på europeisk nivå.

Yrkesrelaterad utbildning ligger högt på arbetsmarknadens parter politiska dagordning. Den europeiska sektoriella sociala dialogen har inom flera sektorer definierat arbetsprofiler, utvecklat nya kvalifikationer, främjat rörlighet och sökt höja vissa yrkens status. Inom företagen ingår yrkesrelaterad utbildning i allt fler europeiska företagsnämnders diskussioner, trots att det inte finns något juridiskt krav på detta. Parternas sociala dialog i de olika medlemsstaterna är avgörande eftersom främsta ansvaret för den yrkesinriktade utbildningen ligger på nationell nivå. Trots att strukturerna skiljer sig åt är arbetsmarknadens parter i samtliga medlemsstater nära inblandade i utvecklingen av politik, kursplaner och kvalifikationer i sina tvåpartsdiskussioner och trepartsforum med regeringarna. Arbetsmarknadens parter politiska dagordning fokuserar utöver detta på övervakning av åtgärdens följder och resultat.

Frågorna i den europeiska yrkesutbildningspolitikens ram och arbetsmarknadens parter handlingsram sammanfattas i Tabell 2. Som tabellen visar är många inte nya. I vitboken *Growth, competitiveness and employment* från 1993 togs liknande frågor upp och ett rapporteringsförfarande infördes 1994 av Europeiska rådet i Essen.

Detta innebär inte att politikramen är irrelevant, eller att inga framsteg har gjorts. Utbildningsnivåerna och det allmänna deltagandet i yrkesinriktad utbildning håller på att öka. Däremot understryker detta att medlemsstaternas pågående reformer behöver påskyndas. Bara sju år kvarstår tills Europa skall ha nått sitt strategiska mål, och enligt en arbetsmarknadsanalys återstår mycket arbete innan den antagna europeiska politikramen förverkligats.

1.3. **Utbildning för sysselsättning: arbetsmarknadsanalys**

Europeiska rådet enades om att sysselsättningsgraden måste bli högre till 2010 och satte upp mål för att höja den. Om dessa mål uppnås beror till viss del på kompetensen hos den europeiska arbetskraften. Rapportens analys visar den starka kopplingen mellan utbildning och utsikterna att få arbete. Som framgår i Tabell 1 ovan har andra referensskriterier för utbildning föreslagits för att komplettera de mål som satts för sysselsättningsgraden.

1.3.1. **Deltagande i allmän och yrkesinriktad utbildning**

För att höja utbildningsnivåerna i EU har alla medlemsstater uppmuntrat de unga att fortsätta med sin utbildning. Deltagandet i utbildning och yrkesinriktad grundutbildning efter avslutad obligatorisk skolgång är högt inom EU, åtminstone upp till 18 års ålder, och håller långsamt på att öka. 85 % av ungdomarna mellan 16 och 18 år i EU gick i gymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning under högskolenivå år 2001.

Fler kvinnor än män deltar i utbildning efter att ha avslutat den obligatoriska skolgången, men de studerar andra program. Fyra gånger fler män än kvinnor antogs till datorutbildning i EU från 1999 till 2000. Skillnaden var nästan lika stor i teknik. Med tanke på detta och den tonvikt som lagts på färdigheter i informations- och kommunikationsteknologi i utbildningssystemens framtidsmål har man i politikramen inkluderat målet att minska könsklyftan för studenter i naturvetenskap, matematik och teknik. Däremot följde nästan tre gånger så många kvinnor som män hälso- och samhällsvetenskapliga

Tabell 2: **Avgörande inslag i ramen för den europeiska yrkesutbildningspolitiken och livslångt lärande**

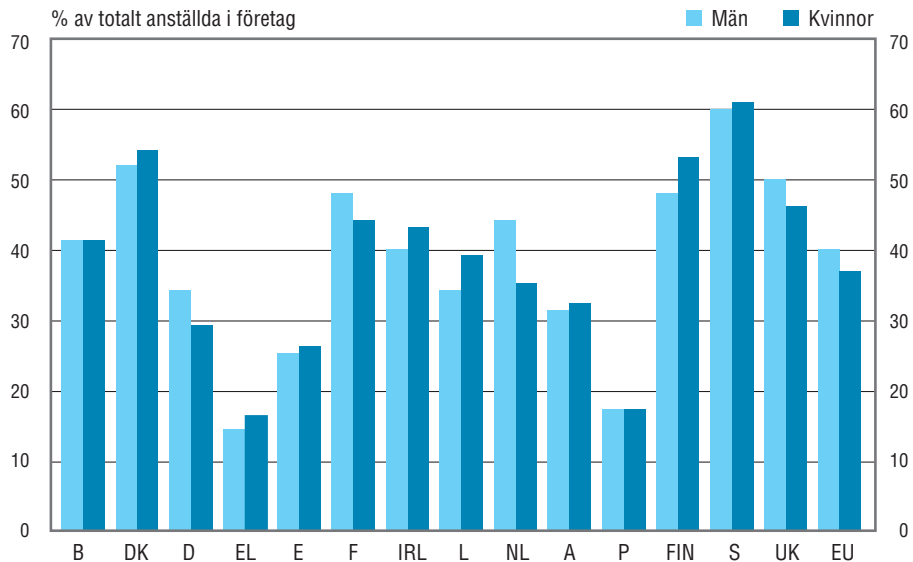
Arbetsmarknadens parter åtgärder	Europeisk sysselsättningsstrategi	Svagheter i utbildningssystemen 1993	Livslångt lärande
<ul style="list-style-type: none"> • identifiera och förutse behov av kompetenser och kvalifikationer; • erkänna och validera kompetenser och kvalifikationer; • information, stöd och vägledning; • resurser. 	<ul style="list-style-type: none"> • aktiva och preventiva åtgärder för arbetslösa och inaktiva människor; • främja skapandet av nya arbetstillfällen genom att utveckla entreprenörskap; • ta itu med förändring och främja anpassningsförmåga i arbetet; • fler och bättre investeringar i mänskligt kapital och strategier för livslångt lärande; • öka tillgången till arbetskraft och främja ett aktivt åldrande; • jämlikhet mellan könen; • integrera och bekämpa diskrimineringen av de missgynnade på arbetsmarknaden. 	<ul style="list-style-type: none"> • brist på färdigheter i naturvetenskap och teknik; • ganska stort antal unga i Europa som slutar skolan utan grundutbildning (vilket i sig bidrar till social utslagning); • otillräcklig utveckling av system för vidareutbildning och antagning till denna; • avsaknad av en äkta europeisk färdighetsmarknad för både färdigheter och kvalifikationer; samt • brist på möjligheter till öppen och distansundervisning. 	<ul style="list-style-type: none"> • främja livslångt lärande genom att sätta upp mål för att öka investeringen i mänskliga resurser, och ta fram initiativ för att stimulera den privata satsningen på utbildning; • främja utbildning på arbetsplatsen; • förbättra utbildningen av lärare och utbildare; • uppmuntra åtgärder för validering av utbildningens följder för att slå broar mellan formellt, informellt och icke-formellt lärande; • ta fram en målspecifik information, vägledning och rådgivning; • förbättra deltagandet i livslångt lärande.

Konkreta framtida mål (numreringen följer Rådets slutsatser)	Förstärkning av samarbetet
<ol style="list-style-type: none"> 1. Höja kvaliteten och effektiviteten hos EU:s utbildningssystem. <ol style="list-style-type: none"> 1.1 Förbättra utbildningen för lärare och utbildare; 1.2 Utveckla färdigheter för kunskapssamhället 1.3 Säkra allas tillgång till informations- och kommunikationsteknologier 1.4 Öka antagningen till studier i naturvetenskap och teknik 1.5 Utnyttja resurserna så långt det går 2. Främja allas tillgång till utbildning. <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Öppen inlärningsmiljö 2.2 Göra lärandet mer attraktivt 2.3 Stödja aktivt medborgarskap, lika möjligheter och social sammanhållning 3. Öppna undervisningssystemen för världen. <ol style="list-style-type: none"> 3.1 Stärka sambanden mellan arbetsliv och forskning och samhället i stort 3.2 Utveckla företagandan 3.3 Förbättra utbildningen i främmande språk 3.4 Öka rörligheten och utbytet 3.5 Stärka det europeiska samarbetet 	<ul style="list-style-type: none"> • utveckla den europeiska dimensionen genom rörlighet, partnerskap och andra transnationella initiativ; • förbättra öppenheten, information och vägledning: <ol style="list-style-type: none"> (a) öka öppenheten genom att rationalisera verktyg och integrera instrument i en enda ram. (b) förstärka politik, system och praxis som stödjer information, vägledning och råd. • erkänna kompetenser och kvalifikationer, inräknat en plan för överföring av meriter mellan program: <ol style="list-style-type: none"> (a) studera gemensamma principer för certifiering av kvalifikationer och ett system för överföring av meriter för yrkesinriktad utbildning; (b) stödja kvalifikations- och kompetensutveckling på sektornivå, i synnerhet med arbetsmarknadens parter; (c) utveckla gemensamma principer för validering av icke-formellt och informellt lärande för att säkra en bättre överensstämmelse; • uppmuntra medlemsstaterna att uppgradera deras kvalitetssäkring genom utbyten av modeller och metoder: <ol style="list-style-type: none"> (a) främja samarbetet inom kvalitetssäkring genom utbyte av modeller och metoder och gemensamma kriterier; (b) uppmärksamma lärares och utbildares utbildningsbehov inom alla former av yrkesinriktad utbildning.

program liksom pedagogiska studier, som också är områden som förväntas få en ökning av antalet arbetstillfällen.

Referenskriteriet för att stimulera livslångt lärande är att till 2010 öka de vuxnas deltagande i utbildning från ett EU-genomsnitt på omkring 10 % till 12,5 %. I politikramen betonas vikten av utbildning på arbetsplatsen som en del av livslångt lärande. Det finns dock uppgifter på att en stor andel unga människor inte längre deltar i utbildning efter att de en gång kommit in på arbetsmarknaden och börjat arbeta. Omkring 65 % av dem som var mellan 19 och 22 år och över 80 % av 23- och 24-åringarna som var i arbete deltog inte i utbildning år 2001 i EU. Enligt *Continuing Vocational Training Survey* (CVTS) deltog strax under 40 % av de sysselsatta männen och kvinnorna inom EU i yrkesinriktad utbildning år 1999 i de undersökta sektorerna (utbildning, hälsa, sociala och kollektiva tjänster och jordbruk undantagna) (Diagram 1). Det finns också uppgifter som visar att endast få personer når en högre utbildningsnivå när de väl fyllt 30.

Diagram 1: **Mäns och kvinnors deltagande i vidareutbildning**

Den tämligen låga andelen människor i arbete som får yrkesrelaterad utbildning understryker slutsatserna i Europeiska kommissionens meddelande "Effektiva utbildningsinvesteringar – en nödvändighet för EU" avseende företags och individers bristande privata satsning på utbildning.

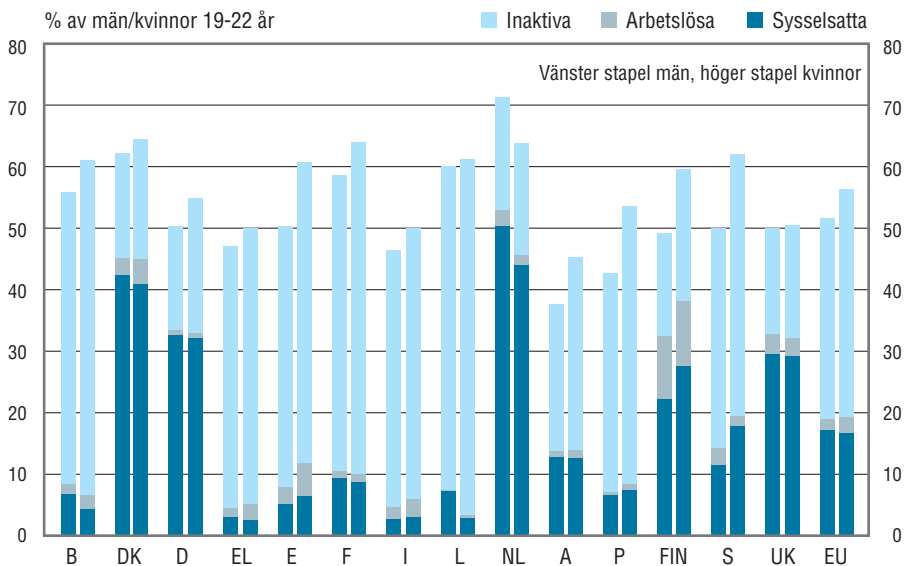
1.3.2. Lika möjligheter och social integrering

Hög sysselsättning och social sammanhållning är till stor del beroende av att sysselsättningen ökar i fyra av befolkningens nyckelgrupper – lågt kvalificerade unga människor, kvinnor i bästa arbetsför ålder, äldre människor och de som är missgynnade på arbetsmarknaden. Dessa gruppers chanser att få arbete påverkas till viss del av deras tillgång till utbildning och förmåga att tillägna sig de färdigheter de behöver.

1.3.2.1. Att minska antalet unga människor med otillräckliga utbildningskvalifikationer

Politikramen sätter upp målet att minska antalet 18- till 24-åringar som inte är i utbildning till år 2010. Trots den stadiga ökningen av antalet unga som fortsätter studera efter att ha avslutat den obligatoriska skolgången var c:a 45 % av de unga i 19 till 22 års ålder och två tredjedelar av 23- och 24-åringarna inom EU inte i utbildning år 2001. I de flesta länder var andelen personer som slutade skolan i förtid signifikant högre för unga män än för unga kvinnor. Medan de flesta män i åldrarna 19 till 22 som hade låg utbildning och inte deltog i yrkesinriktad utbildning hade arbete, var hälften av kvinnorna utan arbete och de flesta var inte ens på arbetsmarknaden (Diagram 2).

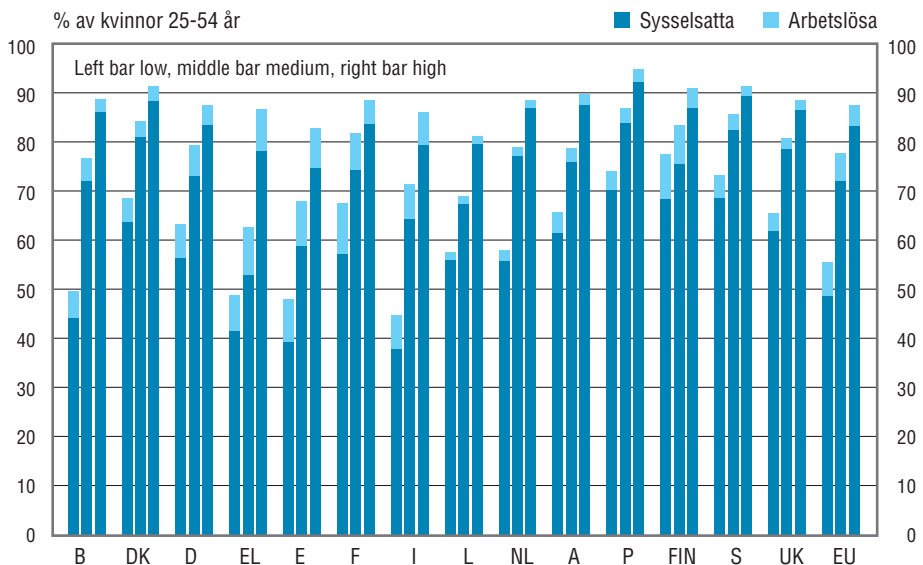
Diagram 2: **Deltagande i utbildning av män och kvinnor i åldrarna 19-22 efter sysselsättning**

1.3.2.2. Lika möjligheter

Ökningen av antalet kvinnor i arbete är det mest utpräglade kännetecknet på arbetsmarknadens utveckling inom EU under de senaste årtiondena. Europeiska rådets mål är att öka kvinnors sysselsättningsgrad från den nuvarande nivån på 52 % till minst 60 %. Även om det inte är den enda faktorn som avgör om de hittar arbete finns det ett tydligt samband mellan kvinnors utbildningsnivåer och utsikter att få sysselsättning. Bara 50 % av de kvinnor i EU som endast hade genomgått grundläggande skolgång hade arbete år 2001, i motsats till över 80 % av dem som hade högskoleutbildning (Diagram 3). Utmaningen för medlemsstaterna är att se till att de med sämre utbildningskvalifikationer får tillträde till arbetsmarknaden och till yrkesrelaterad utbildning.

Diagram 3: **Kvinnor i åldrarna 25-54 i arbetskraften efter utbildningsnivå, 2001**

1.3.2.3. Att minska förtidspensioneringen bland äldre arbetstagare

Den demografiska utvecklingen innebär en signifikant ökning av antalet människor i åldern 50 år och uppåt, men allt fler av dessa lämnar arbetslivet innan de når allmän pensionsålder. 2001 var mindre än hälften av männen i åldrarna 55 till 64 och mindre än en fjärdedel av kvinnorna i sysselsättning. För att vända denna trend har Europeiska rådet satt upp målet att till år 2010 öka sysselsättningsgraden för människor mellan 55 och 64 år till 50 %.

Att så många av dem som lämnar arbetslivet i förtid har låga utbildningsnivåer tyder på en brist på arbetstillfällen inom deras färdighetsområden. Bara omkring 40 % av männen och 20 % av kvinnorna i åldrarna 55 till 64 som hade genomgått grundläggande skolgång var i sysselsättning år 2001. Detta beror till stor del på äldre arbetstagares begränsade tillgång till yrkesrelaterad utbildning. Det finns uppgifter på att deltagandet i vidareutbildning tydligt minskar med åldern i alla medlemsstater. I genomsnitt är män och kvinnor i 50-årsåldern och i början av 60-årsåldern omkring hälften så benägna att få yrkesrelaterad utbildning som människor mellan 30 och 40.

1.3.2.4. *Att integrera missgynnade grupper i arbetskraften*

Bara begränsad informationen finns om de svårigheter som missgynnade grupper i befolkningen står inför – p.g.a. handikapp, diskriminering, eller sociala problem – och om antalet som berörs. Tillgängliga uppgifter visar att dessa gruppers sysselsättningsgrad är mycket lägre och arbetslösheten högre än för andra grupper, även om man tar hänsyn till deras allmänt lägre utbildningsnivå.

Man räknar t.ex. med att över 37 miljoner människor – en av 10 i de 15 medlemsstaterna – har ett handikapp. Dessa får dock inte bara arbete i mindre utsträckning, utan deltar också i mindre utsträckning i vidareutbildning när de har arbete. Det är nästan dubbelt så sannolikt att män utan handikapp får yrkesinriktad utbildning som anställda män med handikapp.

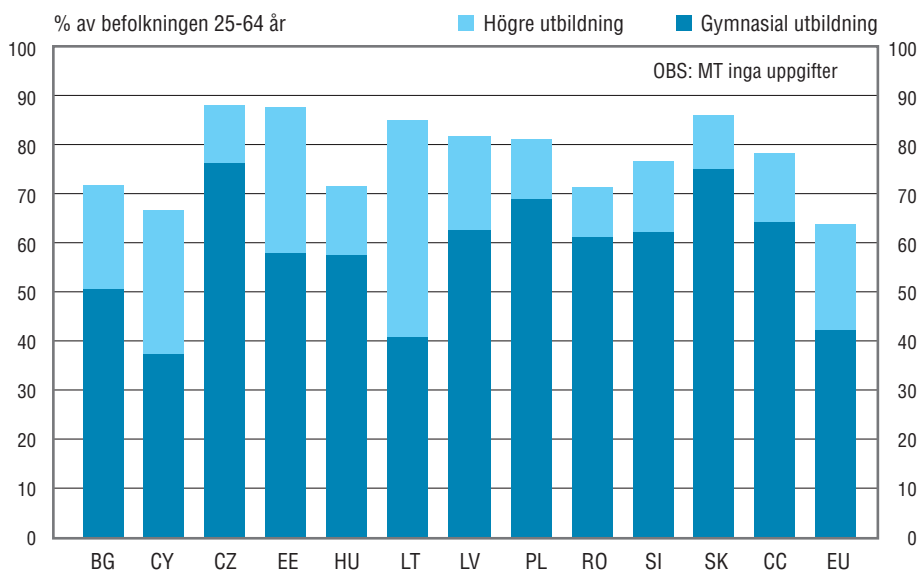
1.4. Att minska färdighetsluckorna

De strukturella förändringarna av EU:s ekonomi i riktning mot både kunskapskrävande arbeten och kunskapsbaserade sektorer innebär att en allmän ökning av arbetskraftens utbildnings- och färdighetsnivåer krävs för att nå de mål som satts för sysselsättningsgraden.

1.4.1. **Ökande utbildningsnivåer**

Alla medlemsstater har genomgått en ökning av utbildningsnivåerna i takt med att fler unga har stannat kvar i utbildning efter avslutad obligatorisk skolgång. Entydiga uppgifter saknas för att mäta ökningen av utbildningsnivåerna, men vid jämförelse av efterföljande generationers nivåer ser man fler bland de yngre åldersgrupperna som har gymnasial och högre utbildning. Trots denna ökning ligger dock den genomsnittliga

Diagram 4: **Utbildning bland befolkningen i åldrarna 25-64 i kandidatländerna, 2002**

utbildningsnivån i EU under vissa av de framtida medlemsstaternas nivå (Diagram 4).

Det är svårt att avgöra om EU med den nuvarande ökningstakten kommer att kunna nå det föreslagna målet att till 2010 öka andelen 22-åringar som har minst gymnasial utbildning till 85 %. Ett av problemen är att ökningar i utbildningsnivå är koncentrerade bland yngre personer, och att de demografiska förändringarna innebär att färre människor kommer att träda in på arbetsmarknaden. Detta medför att medlemsstaterna inte kan räkna med att de unga stannar kvar i de formella systemen så att det föreslagna målet kan nås. Avsnitt 1.3.1. visar ett ganska lågt deltagande inom utbildning för dem som arbetar och personer över 30. Dessutom är utbildningen ofta arbetsspecifik för de som har arbete och leder inte till formella kvalifikationer. Detta understryker behovet att öppna upp systemen och främja utbildning på arbetsplatsen som leder till formella kvalifikationer.

1.4.2. Prospektiva arbetskrav år 2010

Trenden av stigande utbildningsnivåer har följts av en tydlig förändring av sysselsättningen från jordbruk och tillverkning till tjänster och till yrken som kräver intellektuell snarare än fysisk begåvning. En analys av tillväxten av

Diagram 5: **Sysselsättningens tillväxt genom utbildning 2001-2010**

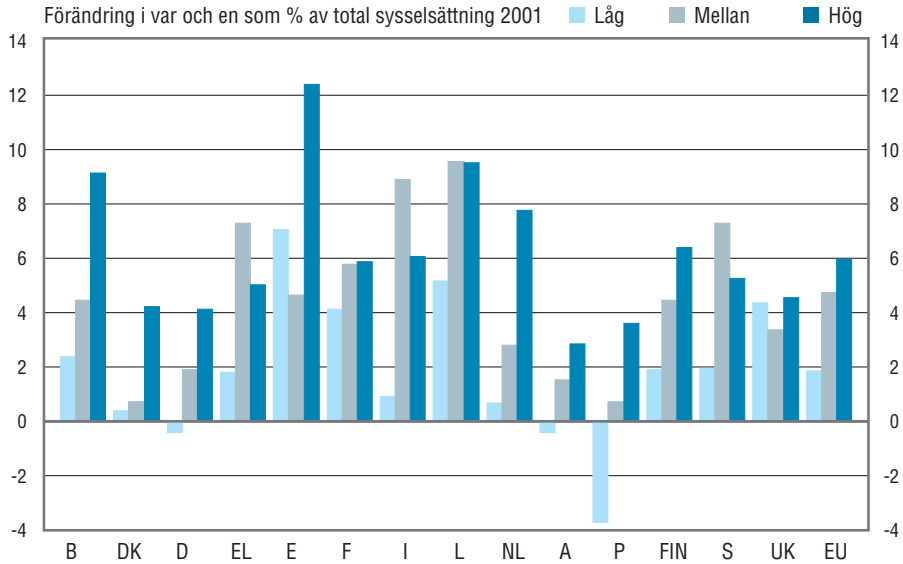
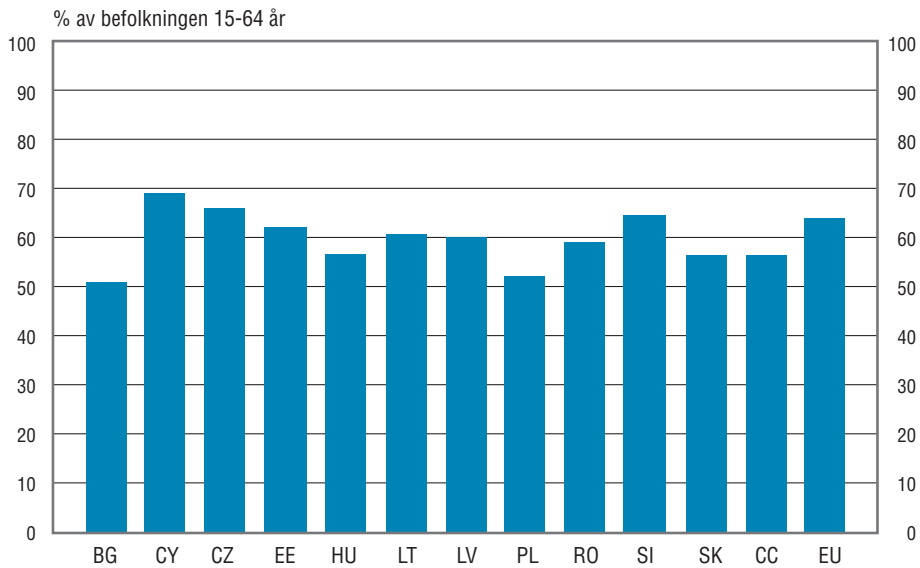

Diagram 6: **Sysselsättningsgraden (15-64 år) i kandidatländerna, 2002**

prospektiva arbetskrav fram till år 2010, som bygger på en fortsättning av nuvarande trender, visar att de flesta nettoskapade arbetstillfällena snarast blir för dem som har yrken med högre kunskapskrav (Diagram 5).

Tjänstesektorn, som redan ligger bakom över två tredjedelar av EU:s arbetstillfällena, kommer att fortsätta stå för majoriteten av de nya arbetstillfällena mellan idag och 2010. Som exempel har tillväxten inom tjänstesektorn skett inom dess mer avancerade sektorer, särskilt inom affärsaktiviteter och kollektiva tjänster, såsom hälsovård och utbildning, som tillsammans stod för 60 % av EU:s nettoskapade arbetstillfällena under senare hälften av 1990-talet. Sysselsättningen kommer antagligen att öka som mest inom dessa sektorer, särskilt för personer i ledande befattning och för akademiker och tekniker.

Även om det mesta av sysselsättningens nettotillväxt troligtvis sker inom befattningar med högre krav kommer det fortfarande att behövas arbeten med lägre färdighetskrav. Trots den fortsatta utvecklingen mot mer kunskapskrävande arbeten kommer de flesta som arbetar år 2010 att precis som nu ha arbeten med lägre krav på utbildning. Hälften av sysselsättningen i EU år 2001 utgjordes av manuella arbeten och försäljnings- och tjänsteaktiviteter. Till år 2010 kommer proportionerna snarast vara omkring 45 %. Detta innebär inte att de som har dessa arbeten inte kommer att behöva utbildning. Snarare kommer ekonomins föränderliga tillstånd att kräva att människorna antingen byter arbete eller sektor de arbetar i, eller bådadera, vilket betyder att de behöver lära sig nya färdigheter och få tillgång till den utbildning som behövs.

Om de nuvarande trenderna fortsätter skulle framtida arbetskraftsbrister kunna bli lika akuta på färdighetsskalans nedre ände som på den övre, där sysselsättningspolitiska åtgärder tenderar att riktas. Medlemsstaterna har påpekat att det saknas arbetstagare som kan utföra tekniska och hantverksrelaterade arbeten. Behovet att tillse utbildning i dessa färdigheter är inte mindre än behovet att garantera tillräckligt med experter i informations- och kommunikationsteknologi.

EU:s utvidgning är också en stor utmaning. Det strategiska mål som i Lissabon sattes för ett EU med 15 medlemsstater måste till 2010 nås av ett EU med minst 25 medlemsstater. Många av de framtida medlemsstaterna har en sysselsättningsgrad under EU:s genomsnitt (Diagram 6).

1.5. Att förbättra yrkesutbildningen i medlemsstaterna

Medlemsstaterna, som har ansvaret för sina yrkesutbildningssystemens organisation och innehåll, började reformera systemen på 1990-talet. Varje medlemsstats sätt att ta sig an reformen visar hur dess system är uppbyggt. Fördelen med den europeiska politikramen är att den visar vanliga prioriteringar och ger en referenspunkt för orientering och mätning av framsteg. Medlemsstaterna står på olika stadier i sitt reformarbete. Medan vissa stater har gjort stora framsteg måste andra göra större ansträngningar som Europeiska kommissionen påpekade i sitt bakgrundsdokument *Impact evaluation of the employment strategy* ("Utvärdering av sysselsättningsstrategins inverkan"). Vissa vanliga trender i medlemsstaternas politik kan i korthet beskrivas som att de siktar på att:

- förbättra utbildningssystemens kvalitet, genom att förändra strukturer och processer och ge lärare och utbildare en bättre utbildning;
- inrikta utbildningen mer efter arbetsmarknadens behov genom att betona yrkesmässiga delar hos många länders studieprogram och närmare samarbete mellan utbildningsinstitutioner och affärssektorn för att fylla den lokala eller regionala arbetsmarknadens behov;
- erbjuda informations- och kommunikationsteknologisk kärnkompetens genom att vikt läggs vid kunskapsamhället, med betoning på samhällets mest sårbara grupper;
- stimulera individers och/eller organisationers utbildning genom ekonomiska åtgärder;
- öka erkännandet av formellt och icke-formellt lärande, vilket av nödvändighet innebär någon form av system för erkännande och/eller validering av icke-formellt lärande och erfarenhet;
- öka de yrkesmässiga kvalifikationernas tydlighet och förbättra möjligheterna till rörlighet för dem som är i utbildning.

Arbetsmarknadens parter stödjer reformer, och avtal har ingåtts med regeringarna i flera medlemsstater. Mot denna bakgrund har vissa medlemsstater infört åtgärder som riktas mot de grupper inom arbetskraften som behöver bli mer fullständigt integrerade på arbetsmarknaden för att målet för sysselsättningsgraden skall uppnås.

För att minska antalet människor som slutar utbildningen utan tillräckliga kvalifikationer har vissa medlemsstater, t.ex. Belgien och Italien, vidtagit åtgärder för att försöka se till att alla 16- till 18-åringar får någon form av utbildning. Andra länder, som Grekland och Tyskland, erbjuder dem som

slutat skolan i förtid en extra chans att komma ikapp i sin utbildning. För att uppmuntra kvinnor att ta sig in på arbetsmarknaden och förbättra sina chanser att få arbete har många medlemsstater, bl.a. Danmark, Finland, Italien, Portugal, Spanien och Österrike, använt sig av yrkesutbildning för att motverka arbetsmarknadens könsuppdelning och uppmuntra kvinnor att ta sig in i mer mansdominerade yrken. I Finland har åtgärder satts in för att uppmuntra män att ta sig in i kvinnodominerade yrken. Åtgärder har satts in i Danmark, Grekland, Spanien, Sverige, Tyskland och Österrike för att utbilda kvinnor i nya tekniker. Tyskland har satt som mål att öka antalet kvinnor i IT-utbildning med 40 % till år 2005.

Försöken att hålla kvar äldre arbetstagare på arbetsmarknaden har inriktats på skatteåtgärder för att motarbeta förtidspensioneringar. Bara i ett fåtal medlemsstater, som Finland, Förenade kungariket, Sverige och Österrike, sker det att utbildning ges för att sporra äldre arbetstagare att fortsätta arbeta och att åtgärder sätts in för att öka deras antal i utbildningsprogram. Flera medlemsstater har infört åtgärder för att ge handikappade tillträde till grundläggande skolgång (som Spanien) och vidareutbildning (som i Sverige). Ansträngningar har även gjorts för att fler av dem skall delta i arbetsmarknadens utbildningsprogram i Frankrike, Nederländerna och Portugal. För invandrare och etniska minoriteter har man i vissa medlemsstater, bl.a. Danmark, Grekland, Nederländerna och Tyskland, startat språkprogram, delvis för att få fler att delta i utbildning. I andra länder, som Förenade kungariket och Nederländerna, har övervakningssystem införts för att följa dessa grupper på arbetsmarknaden.

1.6. Slutsatser

Rapportens analys visar att trenderna på arbetsmarknaden har vittgående konsekvenser för yrkesutbildningspolitiken.

För att uppfylla Europeiska rådets mål för sysselsättningsgraden måste sysselsättningsbehovens nettoökning i genomsnitt vara 1-1,5 % per år under detta årtionde, ungefär samma grad som mellan 1995 och 2001. De arbetstillfällena som skapas måste emellertid även fyllas. Trots att utbildning bara är en av många faktorer som påverkar chanserna att få arbete visar sambanden mellan utbildningsnivå och sysselsättningsgrad att utbildning har stor betydelse.

Den förväntade ökningen av kunskapskrävande arbetstillfällena är ett argument för att politiken att höja de allmänna utbildningsnivåerna bör gå vidare. Detta innebär att fortsätta uppmuntra de unga att fortsätta med sin

utbildning efter avslutad obligatorisk skolgång och se till att de har tillräcklig kapacitet och kärnkompetens för att anpassa sig efter förändringar i efterfrågan.

Dock måste man beakta en annan viktig trend i skapandet av arbeten. Risk finns för att stigande utbildningsnivåer kommer att höja förväntningarna på de befattningar människor söker och accepterar, och att många nya arbetstillfällen som traditionellt betraktas som arbeten för utbildad eller delutbildad arbetskraft inte kommer att fyllas. I försöken att nå målen för sysselsättningsgraden som sattes i Lissabon kan den eventuella svårigheten att fylla dessa befattningar inte ignoreras. Arbetsmarknadens parter inom vissa sektorer – i synnerhet städning, privata säkerhetstjänster och turism – söker höja statusen på vissa arbeten i sina sektorer genom att höja den yrkesmässiga nivån och införa kvalifikationer. Att använda kvalifikationer och utbildning för att höja statusen på det som traditionellt sett är arbeten för utbildad arbetskraft – liksom att förmå de som utför dem att bli anpassningsbara och möjliga att anställa – bör ingå i politikramen som del av förbättringen av arbetets kvalitet. Detta skulle kunna utvecklas genom Brygge-Köpenhamnsprocesserna för att ge stöd åt arbetsmarknadens parter på europeisk och nationell nivå.

Förutom att nå ut till arbeten som till stor del ligger utanför utbildningens möjligheter krävs för att uppfylla målen som satts för sysselsättningsgraden och referenskriterierna för deltagande i livslångt lärande och utbildningsnivån att fokus sätts på människor utanför formell utbildning. Detta stärks genom den demografiska förändringen, eftersom färre unga människor innebär att en mindre andel av arbetskraften uppnår formella kvalifikationer från utbildning. Detta gör att man måste ändra hur människor kan lära sig och uppnå kvalifikationer, för att nå dem som traditionellt sett inte deltar i utbildning, vare sig de arbetar eller inte.

Detta är inget nytt. I flera länder är emellertid tillgången till utbildning fortfarande begränsad för allt viktigare grupper i arbetskraften, trots att dessa grupper tidvis utses till mål för olika utbildningsåtgärder. Därför bör man uppmana medlemsstaterna att definiera sina mål efter bedömning av de egna förhållandena, för kvinnor mellan 25 och 64, äldre arbetstagare mellan 55 och 64 och personer med handikapp som deltar i utbildning. Dessa mål skulle komplettera de mål som uppställts av Europeiska rådet. De skulle kunna ingå i sysselsättningsstrategins riktlinjer, som lägger vikt vid att integrera dessa grupper mer fullständigt på arbetsmarknaden. Det skulle också förbättra övervakningen av livslångt lärande i medlemsstaterna.

För att nå ut till dem som har arbete lägger politikramen vikt vid utbildning på arbetsplatsen och icke-formellt lärande. Medlemsstaterna och

arbetsmarknadens parter behöver aktivt arbeta för ett bredare erkännande av icke-formellt lärande (framför allt på arbetsplatserna) vad gäller metod och arbetsmarknadens godkännande. Detta krävs för att skapa en kultur av lärande, där människor förväntas lära sig av det de gör varje dag och där deras färdigheter blir synligare.

Nya vinklar på utbildning kan också få ner dess kostnader. Vem som betalar för utbildningen är en fråga som måste diskuteras mer ingående. Det finns ingen enkel lösning på uppdelningen av utbildningskostnaderna mellan regering, arbetsgivare, fackföreningar och individer – modellen varierar mellan medlemsstaterna i enlighet med deras traditioner. De tämligen låga siffrorna för dem som är i arbete och deltar i utbildning stödjer Europeiska kommissionens iakttagelse om ett privat finansieringsunderskott, och det finns en trend att kräva att de som drar mest direkt fördel av utbildning, främst företag och individer, skall betala mer för den. Att däremot öka utbildningen bland de grupper som tas upp ovan och som behöver föras in på arbetsmarknaden kommer att kräva stöd från offentliga medel.

Medlemsstaterna är ivriga att förbättra kvalifikationernas tydlighet genom gemensamma format på information. Genom ansträngningarna från arbetsmarknadens parter, framför allt inom den sektoriella sociala dialogen på europeisk nivå, har erkännandet av kvalifikationer förbättrats i vissa sektorer runt om i Europa. Deras arbetsinsats sker dock isolerat. Stöd från Brygge-Köpenhamnsprocessen för deras insats kommer att ha stort värde. I synnerhet kan det sporra till utbyten mellan sektorer som står inför liknande problem och ge politiskt stöd åt de förslag som utarbetats.

Ramen för den europeiska yrkesutbildningspolitiken är vittomfattande. Dess betoning är på utbildning för sysselsättning. Den har stärkts genom arbetsmarknadens parter handlingsram och deras insatser i de olika sociala dialogerna och i trepartsdiskussion med regeringar på europeisk och nationell nivå. Den öppna samordningsmetoden, som består av indikatorer, referenskriterier och prioriterade områden för inbördes utvärdering, är den stora skillnaden mellan pågående aktuella reformer och uppföljningen av vitboken *Growth, competitiveness and employment* från 1993. Denna driver på reformen genom att sammanställa jämförelser av medlemsstaternas prestationer, och garanterar att medlemsstaterna använder den europeiska politikramen som referenspunkt för sin politik. Brygge-Köpenhamnsprocesserna stärker den öppna samordningsmetoden genom att uppmuntra de nationella ministerierna att samarbeta inom europeiska frågor. Den europeiska sysselsättningsstrategins formel som går ut på att enas om gemensamma, politiskt bindande mål och rapportera om de framsteg som gjorts har visat sig vara framgångsrik. Den tillämpning som den

haft på uppföljningen av Lissabon-mötet är en betydande utveckling.

Sammanfattningsvis argumenterar denna rapport för att reformer bör påskyndas, deltagandet av arbetskraftens nyckelgrupper i utbildning bör uppmuntras och närmare övervakas, och att en eventuell arbetskraftsbrist på färdighetsskalans nedre ände inte får förbises. Detta är stora utmaningar. Emellertid har Europeiska rådets föresats att fastställa ett strategiskt mål för att stärka sysselsättningen och de ekonomiska reformerna och modernisera den europeiska sociala modellen haft önskad effekt. EU arbetar hårt på att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, och det finns en stark beslutsamhet att genomföra de förändringar som krävs. Förväntningarna ligger på att den yrkesinriktade utbildningens kvalitet kan förbättras och att Europas utbildningssystem blir en referenspunkt för världen till 2010.

Referenser

- Att förverkliga det Europeiska området för livslångt lärande* / Europeiska kommissionen. Luxemburg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2002. (COM (2001) 678 slutlig). Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/eur-lex/sv/com/cnc/2001/com2001_0678sv01.pdf [citerad 13/6 2003].
- Copenhagen declaration: declaration of the European Ministers of vocational education and training, and the European Commission convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, an enhanced European cooperation in vocational education and training.* Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf [citerad 13/6 2003].
- Detaljerat arbetsprogram för uppföljningen av målen för utbildningssystemen i Europa.* Bryssel, 20 februari 2002. (6365/02 EDUC 27). Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/comm/education/keydoc/2002/progobj_sv.pdf [citerad 13/6 2003].
- Effektiva utbildningsinvesteringar – en nödvändighet för EU* / Europeiska kommissionen, Luxemburg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2002. (COM (2002) 779 slutlig). Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/eur-lex/sv/com/cnc/2002/com2002_0779sv01.pdf [citerad 13/6 2003].
- Europeiska riktmärken inom allmän och yrkesinriktad utbildning: uppföljning av Europeiska rådets möte i Lissabon: Meddelande från Europeiska kommissionen.* Luxembourg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2002. (KOM (2002) 629 slutlig). Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/comm/education/keydoc/2002/bench_sv.pdf [citerad 13/6 2003].
- Framework of actions for lifelong learning* / gemensamt dokument från Europeiska Fackliga Samorganisationen (EFS); Europeiska samarbetsorganisationen för nationella arbetsgivarföreningar och industriförbund (UNICE); Europeiskt centrum för offentliga företag (CEEP). Tillgänglig på Internet: <http://www.etuc.org/en/index.cfm?target=/EN/Press/releases/colbargain/III.cfm> [citerad 13/6 2003].
- Handlingsplanen eLearning - Att planera morgondagens utbildning* / Europeiska kommissionen, Luxemburg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2002. (COM(2001) 172 slutlig). Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/eur-lex/sv/com/cnc/2001/com2001_0172sv01.pdf [citerad 13/6 2003].
- Impact of the European employment strategy: background paper lifelong learning.* Bryssel: Europeiska kommissionen, 2003. Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/eval/papers/li_felong_en.pdf [citerad 13/6 2003].
- Kommissionens handlingsplan för kompetens och rörlighet* / Europeiska kommissionen, Luxemburg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2002. (KOM (2002) 72 slutlig). Tillgänglig på Internet:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2002/feb/ap_sv.pdf [citerad 13/6 2003].

Ordförandeskapets slutsatser : Europeiska rådet i Barcelona den 15 - 16 Mars 2002.
Tillgänglig på Internet: <http://ue.eu.int/pressData/sv/ec/69878.pdf> [citerad 13/6 2003].

Ordförandeskapets slutsatser : Europeiska rådet i Lissabon den 23 - 24 Mars 2000.
Tillgänglig på Internet: <http://ue.eu.int/Newsroom/related.cfm?NOREFRESH=1&MAX=1&BID=76&GRP=2379&LANG=6> [citerad 13/6 2003].

Ordförandeskapets slutsatser : Europeiska rådet i Stockholm den 23 - 24 Mars 2001.
Tillgänglig på Internet: <http://ue.eu.int/Newsroom/related.cfm?NOREFRESH=1&MAX=1&BID=76&GRP=3314&LANG=6> [citerad 13/6 2003].

Rådets resolution av den 27 juni 2002 om livslångt lärande. *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*, C 163, 9/7 2002, p. 1-3. Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/eur-lex/pri/sv/oj/dat/2002/c_163/c_16320020709sv00010003.pdf [citerad 13/6 2003].

Rådets slutsatser av den 13 juli 2001 om uppföljningen av rapporten om konkreta framtidsmål för utbildningssystemen. *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*, C 204, 20/7 2001, p. 6-7. Tillgänglig på Internet: http://europa.eu.int/comm/education/jo/objectif_sv.pdf [citerad 13/6 2003].

Utvecklingen av Europeiska unionens program för utbildning och ungdom efter 2006: ett dokument för offentligt samråd / Generaldirektoratet för utbildning och kultur, Europeiska kommissionen. Bryssel: Europeiska kommissionen, 2002.

White paper on growth, competitiveness, and employment: the challenges and ways forward into the 21st century / Europeiska kommissionen, Luxemburg: Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 1993. (COM (93) 700 slutlig). Tillgänglig på Internet: <http://europa.eu.int/en/record/white/c93700/contents.html> [citerad 13/6 2003].

Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training)

Utbildning för sysselsättning

Andra rapporten om yrkesutbildningspolitiken i Europa

Sammanfattning

Steve Bainbridge

Julie Murray

Tim Harrison

Terry Ward

Luxemburg:

Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2003 – VI, 23 s. – 17,5 x 25 cm

ISBN 92-896-0232-5

Kat.-nr: TI-52-03-708-SV-C

Gratispublikation – 4027 SV –

Utbildning för sysselsättning

Andra rapporten om yrkesutbildningspolitiken i Europa

Sammanfattning

Steve Bainbridge
Julie Murray
Tim Harrison
Terry Ward

SV

Europeiskt centrum för
utveckling av yrkesutbildning

Europe 123, GR-57001 Thessaloniki (Pylea)
Postadress: PO Box 22427, GR-55102 Thessaloniki
Tfn (30) 23 10 49 01 11, Fax (30) 23 10 49 00 20
E-post: info@cedefop.eu.int
Hemsida: www.cedefop.eu.int
Interaktiv webbplats: www.trainingvillage.gr

Kan erhållas utan kostnad från Cedefop

4027 SV

TSBN 92-896-0143-4

04
05
16
T1-SP-03-708-SV-C